

Формування та функціонування натурних колекцій у діяльності судово-експертних установ

Кадук С. В.

**к.ю.н., доцент кафедри політики у сфері боротьби зі злочинністю та
кримінального права**

навчально – наукового юридичного інституту
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника
м. Івано-Франківськ, Україна

В експертно-криміналістичних підрозділах формується найбільша кількість різноманітних довідкових і насамперед, натурних колекцій. Усе це призвело до накопичення неабиякого позитивного досвіду з організації збирання і систематизації об'єктів в колекціях.

Колекції вогнепальної зброї були і залишаються необхідними у практиці розслідування злочинів. На дослідження скеровується чимало зразків сучасної вогнепальної зброї. Однак інформація про неї зазвичай відсутня. Довідники експертно-криміналістичного призначення застаріли і не містять бажаних відомостей про найновіші види зброї. Вихід з цієї ситуації знаходять завдяки саме натурним колекціям.

Для усунення прогалин щодо необхідної інформації про зброю (описання відповідних слідоутворювальних деталей, їх форми, місць розташування на кулях і гільзах) експерти проводять відстріли патронів з моделей зброї, наявної в натурній колекції. У разі потреби встановлюють, до яких систем заводської вогнепальної зброї виготовлені окремі вузли, механізми і деталі наданого для дослідження об'єкта, з якої зброї запозичені ті чи інші деталі й вузли [1].

Особливо актуальною на сьогодні є натурна колекція так званої газової зброї (яку в злочинних цілях часто переробляють на вогнепальну). Призначаючи відповідні судові експертизи, слідчі закономірно ставлять питання про те, чи не зазнав ствол пістолета (револьвера) цілеспрямованої переробки. Для відповіді на це запитання експерти звертаються до колекції зброї, де наочно можна порівняти (у нашому випадку так званий розсікач) конкретний елемент досліджуваного об'єкта з аналогічним за функціональним призначенням елементом того ж виду та моделі зброї з колекції.

Актуальною була і залишається колекція об'єктів зі слідами пострілів. Адже вони можуть бути потрібні для вирішення багатьох завдань: визначення відстані пострілу, напрямку пострілу, взаєморозташування зброї та перешкоди тощо. “Експерт, що має значний досвід роботи, подивившись відтиски топографії відкладення металу, зняті дифузно-контактним методом (ДКМ) навколо вогнепального пошкодження на перешкоді і ступінь інтенсивності розподілу металу, зазвичай в змозі зробити попередній висновок про відстань пострілу. Інший же, що не накопичив достатніх знань в цій галузі судової балістики, не може навіть висловити припущення про відстань пострілу. Йому потрібний довідковий матеріал для зіставлення з цим матеріалом ознак, які є на ураженій пострілом перешкоді” [2].

Використання натурних колекцій в комплексі з іншими формами довідково-допоміжних обліків (АПС, довідкова література) забезпечує вирішення наступних завдань судово-балістичних досліджень: визначення системи, моделі зброї; встановлення підприємства-виробника зброї; визначення моделі зброї за його окремими деталями; встановлення виду (типу) патрона за його зовнішніми ознаками; реконструкція за елементами патрона (гільзою, снарядом) його виду (типу); визначення виду патрона за елементами снаряда (оболонкою, осердям); встановлення фірми (підприємства) і країни – виробника патрона за маркувальними позначеннями на гільзі й снаряді тощо.

У системі ДНДЕКЦ МВС України, як вже було зазначено, створено і діють вибухотехнічні групи і вибухотехнічні служби (на правах відділу, відділення). Це, передусім, було обумовлено зростанням кількості злочинів, пов'язаних з використанням вибухових пристроїв (ВП). Такими підрозділами формується натурна колекція ВП промислового й саморобного виготовлення, а також боєприпасів (БП). Вона використовується: для встановлення групової належності об'єктів, що вилучаються з незаконного обігу (вибухових речовин і вибухових пристроїв); для вивчення й дослідження конструктивних особливостей вибухових пристроїв, у т.ч. з демонстраційною метою тощо [3].

Часто довідники з відомостями про штатні й саморобні вибухові пристрої не можуть замінити колекцію, оскільки наявного описання об'єктів у них іноді

не достатньо для отримання експертом повної інформації про вибуховий пристрій. Окрім того, колекція, на відміну від довідкової літератури, оперативніше поповнюється новими зразками .

Відповідно до Інструкції з організації функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС на центральному, обласних та місцевих рівнях функціонує облік ідентифікаційних позначень транспортних засобів та реквізитів документів (підписів, печаток, штампів).

Цей облік складається з інформаційно-довідкових колекцій зображень (якщо можливо – натурних зразків): ідентифікаційних номерів ТЗ різних марок, моделей та років випуску, які відсутні в наявній колекції; змінених ідентифікаційних номерів ТЗ; підписів і печаток посадових осіб реєстраційно-екзаменаційних підрозділів РЕП Державтоінспекції МВС та експертів з комплексного дослідження ТЗ (функціонує тільки на центральному та обласному рівнях) [3].

Центральна колекція формується із зображень ідентифікаційних номерів, змінених ідентифікаційних номерів ТЗ та зразків підписів і печаток, які надходять з обласних колекцій.

Обласні колекції формуються із зображень (якщо можливо – натурних зразків) ідентифікаційних номерів, змінених ідентифікаційних номерів ТЗ, що надходять з пунктів експертного огляду ТЗ та центральної колекції.

Місцеві колекції формуються із зображень (якщо можливо – натурних зразків) ідентифікаційних номерів та змінених ідентифікаційних номерів ТЗ, отриманих під час проведення їх досліджень, та із зображень, що надходять з обласної колекції.

Колекції зображень ідентифікаційних номерів та змінених ідентифікаційних номерів ТЗ формуються у вигляді реєстраційної картки зображення ідентифікаційного позначення транспортного засобу . Зразки ідентифікаційних та змінених ідентифікаційних номерів ТЗ надаються з пунктів експертного огляду ТЗ до обласних колекцій щомісячно, а з обласних колекцій до центральної – щокварталу.

Зразки підписів та печаток, що надходять до центральної колекції,

надсилаються до НДЕКЦ [3].

Формуванню колекції зразків друку і штампів передував збір справжніх зразків друку і штампів різних установ з метою наступного їх використання як порівняльних зразків.

Облік грошових знаків, бланків документів та цінних паперів функціонує на центральному та обласному рівнях і складається не тільки з оперативно-пошукових колекцій, але й з інформаційно-довідкових колекцій у вигляді натурних зразків грошових знаків, бланків документів, цінних паперів, пластикових платіжних карток, їх зображень та (або) відомостей про них.

Об'єкти інформаційно-довідкових колекцій зберігаються в фотоальбомах або файлах папок-накопичувачів у окремій шафі або сейфі.

НБУ та ДНДЕКЦ щоквартально здійснюють взаємний обмін інформацією про підроблені грошові знаки національної та іноземної валюти, які вилучаються відповідно банками України та органами внутрішніх справ у цілому по Україні, у електронному вигляді за встановленою формою.

Вибрана форма зберігання і наявність журналу обліку об'єктів, що надаються в колекцію, дозволяють будь-якому співробітникові відділення без зусиль відшукати об'єкт, що цікавить його.

Об'єкти колекції зберігаються в папках, на кожному з них є номер, відповідний порядковому номеру об'єкта у журналі обліку. Розміщуючи об'єкт в колекцію, у журнал заносяться наступні відомості: порядковий номер, дата, найменування документа (при цьому виділяється “друкарське замовлення” бланка документа або рік його виготовлення). У журналі також вказується засвідчення достовірності наданого зразка [4].

Колекція постійно поповнюється, а її ведення доручене експертів-спеціалістові в галузі дослідження документів. “Застарілі”, тобто недійсні документи, з колекції не вилучаються, оскільки необхідність в них може виникнути, наприклад, під час виконання повторної судової експертизи.

Об'єкти колекції, можна впорядкувати у вигляді декількох груп за найменуванням документа: посвідчення (наприклад, посвідчення водія, посвідчення мисливця, посвідчення пенсіонера тощо); паспорти громадянина,

технічні паспорти автомобіля, мотоцикла, моторолера; акцизні марки на алкогольні і тютюнові вироби; проїзні документи; довідки різних форм та ін. [5].

Експерти-криміналісти, слідчі не достатньо інформовані про форми використання натурних колекцій, недооцінюють їх можливості, а тому ефективність застосування натурних колекцій у розслідуванні злочинів залишається поки досить низькою. Необхідно публікувати в спеціальних довідкових виданнях, призначених для слідчих, суддів і експертів, списки наявних інформаційних фондів. Ці списки слугуватимуть для криміналістів вказівкою про те, де можна отримати потрібну інформацію.

Список літератури:

1. Бірюков В. В. Доказове значення інформації, отриманої з криміналістичних та інших інформаційних систем URL: <http://www.nbuv.gov.ua/> (дата звернення 13.11.2020 р.)
2. Бірюков В. В. Облікова інформація в розслідуванні. Загальна структура та класифікація інформаційних систем URL: <http://www.nbuv.gov.ua/> (дата звернення 13.11.2020 р.)
3. Бірюков В.В. Сучасні інформаційні системи підрозділів експертно-криміналістичної служби МВС URL: <http://www.nbuv.gov.ua/> (дата звернення 13.11.2020 р.)
4. Криминалистические учеты / сост. Э. А. Разумов. Киев: РИО МВД Украины, 1991. 244 с.
5. Довідково-допоміжні обліки URL: <http://pravodom.com/> (дата звернення 13.11.2020 р.)